

Др Љубо Павићевић

Пољопривредни институт — Титоград

Испитивање високородних сората јечма у планинском рејону Црне Горе 1975-1980

Јечам је основна и водећа културна биљка у планинским предјелима сјеверне и сјевероисточне Црне Горе, као и у већем дијелу цијелог планинског подручја Југославије. Он је у тој зони култура без конкуренције, заузима преко 50⁰/₀ ораница и има особити привредни значај и научни интерес. Прате га производњом и значајем кромпир, овас, раж и неке врсте поврћа, а у новије вријеме све више и вјештачке ливаде. Служи за сточну а неријетко и за људску исхрану у домаћинствима и за локално тржиште, а у условима добре организације производње и саобраћаја, може му се култура усмјерити и за потребе индустрије пива, тим прије што се најновијим мјерама за унапређивање ратарске производње и њену рејонизацију у брдско-планинском подручју Југославије, површине јечма повећавају из године у годину.

И данас преовлађује гајење домаћих недовољно родних одлика, уз примјену уобичајене ниске агротехнике, иако већ подуго, у нашим главним пољопривредним рејонима, нове високородне сорте пољопривреднога биља, посебно водећих култура, брзо улазе у производњу, уз све већу примјену оптималне агротехнике.

Проучавању особина домаћих одлика, њиховог ботаничко-флористичког састава, агротехнике, ареала гајења, историје културе, привредног значаја и другог није до сада поклањана готово никаква пажња, а веома мала и увођењу у културу нових високородних квалитетних сората.

Ми ни данас, након готово педесет година научноистраживачког рада у пољопривреди, не увиђамо колики значај култура

јечма има за овај рејон производње, посебно за област сјеверне Црне Горе, источне Херцеговине, југоисточне Босне и западне Србије. Шта више, ми немамо ни специјализоване оспособљене научноистраживачке установе у овој области, нити спремнога кадра, који би се на савременом нивоу могао бавити проучавањем ове културе и мјерама за њено разумно унапређивање, и поред тога што се понекад сматра, па и говори, да је у нас систем и распоред научних установа и трансфера научних резултата у пољопривреди тако постављен да оне покривају све рејоне у области производње и да се са успјехом могу бавити проучавањима свих врста културнога биља.

Наведеним чиниоцима у основи смо се и руководили када смо испитивање нових високородних сората за ово подручје производње унијели у план рада Пољопривредног института у Титограду од 1975-1980. Тај рад представља у једну руку наставак ранијег сличног рада на испитивању високородних сората за ово подручје, у вријеме од 1961-1965, када су испитиване неке тада нове високородне сорте и њихова агротехника у упоредним огледима у Никшићу, Језерима, Пљевљима и Бијелом Пољу. Агротехничке мјере испитиване су у Никшићу, Пљевљима и Бијелом Пољу а односиле су се посебно на рокове сјетве и норме ђубрења азотом. И једна и друга испитивања дала су за то вријеме корисне резултате за даље унапређивање културе јечма у наведеном подручју (Павићевић, 1966, 1967).

— — —

У току 1975. испитиване су у једном скромном упоредном мигроогледу на имању пољопривредног газдинства у Пљевљима свега 3 високородне сорте: Diamant, Bella и Delissa. Оглед са овим сортама постављен је 12. априла у 5 репетиција на претходно добро припремљено, средње плодно земљиште. Биљке су изникле 22. априла, класале око 28. маја, цвјетале 18. јуна, зреле крајем јула и пожњевене 12. августа. Висина биљака износила је: сорте Diamant — 81,9 cm, Bella — 87,8 cm и Delissa — 90,3 cm, а дужина класова: Diamant — 8,1 cm, Bella — 8,5 cm и Delissa — 8,7 cm. Услијед суше, закоровљености усјева и оскудне агротехнике овогодишњи приноси испитиваних сората веома су ниски: Diamant и Bella по 2 120 kg/ha и Delissa 1 840 kg/ha. Таб. 1 приказује приносе и неке фазе развоја испитиваних сората.

Таб. 1. Микрооглед, Пљевља, 1975.

Сорта	Д а т у м				Вис. биљ. cm	Дуж. класа cm	П р и н о с	
	Ницање	Класање	Цвјетање	Зрење			Обр. парц.	kg kg/ha
Diamant	22. IV	28. V	18. VI	28. VII	81,9	8,1	5,3	2 120
Bella	22. IV	28. V	18. VI	28. VII	87,9	8,5	5,3	2 120
Delissa	22. IV	28. V	18. VI	28. VII	90,3	8,7	4,6	1 840

Величина основне парцеле је 25 m².

У току 1976. настављено је испитивање сората из огледа претходне године — Diamant, Bella и Delissa, по истој методици, на имањима Станице за сточарство на Језерима и Пољопривредног добра у Пљевљима.

Оглед на Језерима посијан је тек 25. маја на земљишту типа планинске црнице и на парцелицама од по 5 × 5 m². Биљке су изникле 10. јуна, класале 20. јула, зреле крајем септембра и пожњевене 11. октобра. Просјечна висина биљака износила је: сорте Diamant 115 cm, Bella 113 cm и Delissa 105 cm, а дужина класова: Diamant и Delissa по 10 а Bella 9 cm. Просјечни приноси испитиваних сората веома су ниски (Diamant — 2 320 kg/ha, Bella — 1 200 и Delissa — 1 200 kg/ha).

Оглед у Пљевљима посијан је 20. маја. Биљке су изникле 29. маја, класале 20. и цвјетале 28. јула а зреле средином септембра. Приноси испитиваних сората у овом су огледу већи: Diamant — 3 200, Bella — 2 400 и Delissa — 2 600 kg/ha. Већи овогodiшњи род испитиваних сората у огледу у Пљевљима него на Језерима последица је, прије свега, полијегања испитиваних сората у огледу на Језерима услијед киша праћених вјетровима и ниском температуром која је падала ове године током вегетације у рејону Дурмитора. Таб. 2 приказује род и неке фазе развоја испитиваних сората.

У току 1977. испитиване су исте сорте као и претходне двије године и одвише нова сорта Herta. Оглед је постављен на претходно правилно припремљено и пољубрено земљиште Пољоприв-

* Подаци о добу класања, цвјетања и зрења испитиваних сората нијесу довољно поуздани јер су их биљежили теренски сарадници са недовољним искуством и прецизношћу.

Таб. 2. Микроогледи, 1976.

Сорта	Д а т у м			Вис. биљ. cm	Дуж. кл. cm	Принос	
	Ницање	Класање	Зрење			Обр. парц.	kg/ha
Језера							
Diamant	10. VI	20. VII	1. X	115	10	5,8	2 300
Bella	10. VI	20. VII	1. X	113	9	3,0	1 200
Delissa	10. VI	20. VII	1. X	105	10	3,0	1 200
П љ е в љ а							
Diamant	29. V	20. VII	15. IX			8,0	3 200
Bella	29. V	20. VII	15. IX			6,0	2 400
Delissa	29. V	20. VII	15. IX			6,5	2 600

вредног добра у Пљевљима на парцели дужине 10 и ширине 4 m. Посијан је 15. априла. Биљке су изникле око 25. априла, искласале 20. јуна, зреле око 5. а пожњевене 17. августа. Приноси износе од 2 250 kg/ha до 37,5 тс/ha, као што показује таб. 3.

Таб. 3. Микрооглед, Пљевља, 1977.

Сорта	Д а т у м				Принос	
	Ницање	Класање	Зрење	Жетва	Кg/ha	Ранг-листа
Delissa	25. IV	20. VI	3. VIII	17. VIII	3 750	1
Diamant	25. IV	20. VI	3. VIII	17. VIII	2 250	4
Bella	25. IV	20. VI	5. VIII	17. VIII	2 750	2
Herta	25. IV	20. VI	5. VIII	17. VIII	2 750	3

У току 1978. вођени су два сортна упоредна огледа, на Пољопривредном газдинству у Пљевљима. Један је био макрооглед са четири сорте, три су испитиване претходне године и једна домаћа одлика, а други микрооглед са 20 нових сората добијених од Југословенског пољопривредно-шумарског центра у Београду.

Огледи су постављени 26. и 27. априла на претходно добро припремљено и пођубрено земљиште. Оба су никла 6. маја. Све су сорте лијепо изгледале у току вегетације. Класале су од 24.-29. јуна и зреле од 11-14. августа. Приноси овогодишњи износе од 2 500 kg/ha — најнижи до 3 600 kg/ha — највиши. Прво мјесто на ранг-листи заузима Bella, а посљедње Diamant. Таб. 4 приказује родност и нека својства испитиваних сората.

Таб. 4. Макрооглед, Пљевља, 1978.

Сорта	Д а т у м		Вис. биљ. cm	Т е ж и н а		П р и н о с kg/ha	Ранг- листа
	Класање	Зрење		Хект.	1 000 зрна g		
Delissa	29. VI	13. VIII	73,5	62,40	38,50	3 333	2
Diamant	24. VI	13. VIII	78,8	59,20	37,20	2 500	4
Bella	24. VI	14. VIII	87,0	63,20	40,00	3 600	1
Домаћи	24. VI	11. VIII	65,0	61,80	39,00	3 333	3

Како је микрооглед од 20 испитиваних сората постављен први пут ове године — њихово понашање у рејону Пљевља и резултати дају само оријентациону слику о њиховој ваљаности за гајење у рејону за који се испитују. Таб. 5 приказује овогодишње приносе и нека основна морфометријска својства испитиваних сората. Класале су од 19-30. јуна, зреле од 5-11. и пожњевене 16. августа. Приноси су им ниски, од 2 100 kg/ha — најнижи, NS-290 до 2 860 kg/ha најроднија, RPB-398-73.

У току 1979. настављена су испитивања у огледима као и претходне 1978. године, тј. постављени су макроогледи са 4 раније испитиване сорте и микрооглед од 20 сората, међу којима 13 од прошле године, а 7 је нових. Оба су огледа постављена и ове године на Пољопривредном газдинству у Пљевљима.

Огледи су постављени на добро припремљеном и пођубреном земљишту — макрооглед у једној репетицији, а микрооглед у пет. Дужина је огледне парцеле поједине сорте у макроогледу 10 а ширина 4 м, у микроогледу дужина 5 а ширина 1 м.

Макрооглед је постављен 20. априла. Испитиване сорте су изникле након 15 дана, тј. 4. маја. Класале су од 12-18. јуна и — зреле од 15-21. августа. Пожњевене су 2. септембра. Висина биљака им је прилично уједначена, од 70,5 до 74,8 cm. Хектолитарска тежина од 60,20 до 65,40 kg, тежина 1 000 зрна од 42,00 до 56,40 g, а приноси сувога зрна са јединице површине од 2 380

Таб. 6. Макрооглед, Пљевља, 1979.

Сорта	Д а т у м		Вис. биљ. cm	Т е ж и н а		П р и н о с kg/ha	Ранг- листа
	Класање	Зрење		Хект.	1 000 зрна g		
Delissa	15. VI	20. VIII	74,2	65,40	54,20	3 020	2
Diamant	18. VI	20. VIII	70,5	60,20	56,40	2 380	4
Bella	18. VI	21. VIII	71,1	64,40	55,10	3 220	1
Домаћи	12. VI	15. VIII	74,8	61,20	42,00	2 840	3

kg/ha — Diamant до 3 220 kg/ha — Bella. Приносе и нека друга својства приказује таб. 6. Оба су огледа била прилично закоровљена током вегетације, што може бити један од разлога прилично ниских приноса.

С обзиром на то што се 3, односно 4 сорте у овом огледу проматрају и испитивају већ 5 година у једнаким географско-еколошким приликама и приближно једнаким условима производње околине Пљеваља, а једне године и Дурмитора, сматрамо да досадашња испитивања дају, надамо се, довољно поузданих података о њиховој вриједности на подручју за које су испитиване. Све су оне, мање-више, прикладне за наведено подручје производње уз повољне еколошке, посебно временске прилике током вегетације и примјену оптималне или побољшане агротехнике. Ипак би се могло казати да се међу овим сортама родношћу и неким другим особинама истиче Bella. Стога се та сорта на основу досадашњег понашања и њене родности у испитиваном рејону производње може, прије осталих, препоручити произвођачима за гајење у широкој производњи.

Микрооглед је постављен 19. априла. Све су сорте изникле 3. маја, класале од 12. до 23. јуна. Зреле су од 20. до 28. августа и пожњевене 30. августа. Висина биљака варира од 39,8 до 76,0 cm. Хектолитарска тежина је довољно уједначена од 50,64 kg до 55,92 a тежина 1 000 зрна од 40 до 49,9 g. Приноси су и овог огледа прилично ниски од најнижег — 2 000 kg/ha — Spartan и Safir до највишег — 3 240 kg/ha — Belfor. Приносе и нека друга својства приказује таб. 7.

У току 1980. настављено је испитивање високородних сората. Те године постављен је микрооглед такође на Пољопривредном газдинству у Пљевљима, са 22 сорте од којих је 8 нових. Оглед је постављен на претходно добро припремљеном земљишту, не тако плодном, у 5 репетиција на парцелицама од по 5 m дужине и 1 m ширине.

Оглед је постављен 23. априла. Биљчице су изникли око 1. маја, класале од 23. до 27. јуна, зреле од 26. августа до 1. септембра и пожњевене 8. септембра. Биле су високе од 66,3 cm до 92,2. Број класова на m² износио је од 486 до 583, хектолитарска тежина зрна од 50,0 до 62,0 kg и тежина 1 000 зрна од 38,95 до 50,55 g. И ове године су приноси прилично ниски, од 2 040 kg/ha — Nosovski 9 и NS-300 до 2 960 kg/ha — Zg PCH-03. Од испитиваних сората полегле су ове године Osk 4.3/9-76 до 60%, Nutans 244 до 40% и NS-296 око 10%.

У досадашњим испитивањима 20, односно 22 нове високородне сорте јарога јечма у микроогледима у Пљевљима, дале су највеће приносе 1978. године: RPB-498-73, RPB-199.74, Belfor, Union и Osk 5.9-76; 1979. — Belfor, Osk 5.9-76, Menuet, Kg-206/5 и Osk

Tab. 5.- Mirkooogled Pljevlja 1978.

S o r t a	D a t u m		Br. klas. m ²	Vis. bilj. cm	T e ž i n a		P r i n o s	
	Klasa- nja	Zre- nja			Hektol. kg	1000 zrna gr	mc/ha	Rang lista
Summit	30.6.	10.8.	396	62,8	60,20	39,5	21,80	18
Mirena	30.6.	10.8.	536	50,7	60,32	40,0	23,00	10
Triumf	30.6.	10.8.	501	51,6	60,12	41,0	23,00	11
Za-11	20.6.	5.8.	497	50,0	54,36	38,5	21,00	19
Menuet	30.6.	10.8.	500	57,3	60,72	43,2	25,60	6
NS-292	20.6.	6.8.	500	52,2	59,68	44,0	21,00	20
OSK 4.2/9-75	20.6.	11.8.	505	53,5	60,00	40,0	25,00	7
NS-294	21.6.	6.8.	513	65,8	59,92	39,5	24,00	8
Za-29	19.6.	11.8.	506	70,3	62,48	38,5	23,40	9
NS-296	19.6.	6.8.	498	61,7	58,28	38,0	23,00	12
Osk 4.1/9-76	19.6.	6.8.	510	51,7	59,68	43,0	23,00	13
NS-297	19.6.	6.8.	490	70,9	60,72	42,0	22,00	15
RPB 199.74	19.6.	6.8.	513	67,5	61,68	44,0	27,60	2
Osk 5.9-76	30.6.	11.8.	509	71,9	61,88	45,0	25,80	5
RPB-489-73	30.6.	11.8.	520	73,3	62,24	44,5	28,60	1
Belfor	30.6.	11.8.	517	82,7	59,76	45,0	26,80	3
Velebit	25.6.	8.8.	496	81,9	60,72	38,5	22,60	14
RPB-730.74	25.6.	8.8.	492	71,6	59,20	40,0	22,00	16
Miranda	25.6.	8.8.	500	64,1	61,20	39,5	22,00	17
Union	25.6.	8.8.	530	72,6	60,68	39,5	26,00	4

Tab. 7.- Mikroogled Pljevlja 1979.

S o r t a	D a t u m		Vis. bilj. cm	T e ž i n a		P r i n o s	
	Klasa- nje	Zre- nje		Hektol. 1000 kg	zrna gr	mc/ha	Rang lista
Za-11	12.6.	20.8.	39,8	52,24	40,00	20,40	18
NS-292	12.6.	20.8.	56,0	52,72	46,70	21,20	16
Osk 4.2/9-75	21.6.	21.8.	57,3	54,64	43,50	24,80	5
NS-294	19.6.	24.8.	65,3	52,32	44,50	20,80	11
Miranda	19.6.	24.8.	64,5	50,88	42,90	21,60	15
NS-296	19.6.	24.8.	65,0	52,80	49,70	22,00	13
Osk 5.9-76	20.6.	25.8.	71,5	55,44	41,80	27,60	2
Za-29	20.6.	25.8.	73,6	54,08	44,00	24,00	8
NS-297	20.6.	25.8.	60,2	55,12	49,90	21,60	14
Osk 4.3/9-76	16.8.	22.8.	59,0	51,04	48,50	23,20	9
Belfor	21.6.	26.8.	75,9	55,12	47,00	32,40	1
NS-301	21.6.	26.8.	76,0	55,68	49,90	23,20	10
Koral	21.6.	26.8.	52,3	54,24	40,50	22,80	12
Spartan	23.6.	28.8.	62,1	54,40	42,50	20,00	19
Safir	23.6.	28.8.	69,8	54,48	40,50	20,00	20
Kg-206/5	23.6.	28.8.	57,0	54,16	42,50	26,40	4
Cornel	23.6.	28.8.	76,0	55,36	47,00	24,40	7
NS-300	19.6.	24.8.	70,0	50,64	49,00	20,40	17
Menuet	19.6.	24.8.	59,2	54,88	45,50	26,40	3
Union	21.6.	26.8.	68,1	55,92	42,00	24,80	6

Tab. 8.- Mikroogled Pljevlja 1980.

S o r t a	D a t u m		Vis. bilj. cm	Br. klas. m ²	T e ž i n a		P r i n o s mc/ha	Rang lista
	Klasa- nja	Zre- nja			Hektol. kg	1000 zrna gr		
Safir (HE 721)	23.6.	26.8.	74,5	486	56,8	41,30	21,20	19
Koral (HE 748)	23.6.	26.8.	83,2	492	58,0	46,00	26,40	5
Osk 4.3/9-76	23.6.	26.8.	75,3	508	60,0	47,50	22,80	13
NS - 297	24.6.	29.8.	85,9	521	56,8	50,55	22,00	18
Za-29	24.6.	28.8.	92,2	496	56,0	45,65	24,40	10
Osk-5.9-76	23.6.	27.8.	84,4	538	56,8	46,10	24,80	9
NS-296	23.6.	27.8.	81,6	501	60,0	44,60	25,20	8
Belfor	23.6.	27.8.	90,5	498	58,0	47,85	27,28	2
Miranda	25.6.	1.9.	80,2	532	50,0	48,30	24,00	11
Kg-206/5	25.6.	1.9.	76,2	495	58,8	41,60	27,20	3
Spartan	25.6.	28.8.	68,5	520	60,0	38,95	22,80	14
NS-300	26.6.	28.8.	73,3	513	50,0	44,95	20,40	21
NS-301	26.6.	28.8.	78,9	534	58,0	44,80	22,40	16
CE-15/70	26.6.	29.8.	68,1	517	60,0	39,55	27,20	4
Kg-308	26.6.	29.8.	84,8	500	62,0	43,50	26,40	6
Osk 6.3/4-78	27.6.	29.8.	66,3	488	53,6	47,50	21,20	20
NS-303	27.6.	29.8.	73,6	491	56,8	47,50	22,80	15
Zg PCH-03	27.6.	29.8.	80,0	525	57,6	46,80	29,60	1
Nutans-244	27.6.	29.8.	81,8	519	61,2	47,00	23,20	12
Vinickii 7	27.6.	29.8.	84,4	509	54,0	41,70	22,40	17
Nosovskii 9	27.6.	29.8.	84,1	515	57,6	44,60	20,40	22
Union	25.6.	1.9.	87,5	510	58,0	42,50	25,60	7

4.2/9-75 и 1980. — Zg PCH-03, Belfor, Kg-206/5, SE 15/70 и Koral (HE 748).

Видно мјесто на ранг-листи приноса све три године испитивања има и стандардна сорта — Union. Заузима 1978. четврто, 1979. шесто и 1980. седмо мјесто.

Према добијеним резултатима, једино је Belfor дала релативно високе приносе у све три године испитивања, а само Osk 5.9-76 и Kg-206/5 у по двије године. Стога би се ове сорте, цијенећи прије свега на основу њихове родности, која заправо представља крајњи циљ готово сваког оплемењивања и испитивања пољопривреднога биља, могле препоручити за производњу у испитиваном рејону — у околини Пљеваља.

Поузданију процјену ваљаности и међусобних односа у томе ових и других испитивања сората за наведени рејон гајења отежава чињеница што у годинама испитивања нијесу испитиване све једне те исте сорте, него су неке замјењиване новима.

— — —

Поред испитивања нових високородних квалитетних сората у упоредним микро и макро огледима у Пљевљима и на Језерима, испитивана је у току 1979. и 1980. и сорта Union у производно-демонстрационим огледима код неких угледних произвођача у пљеваљској и жабљачкој општини, које заправо и представљају центар производње јечма у Црној Гори. Циљ ових испитивања био је прије свега да се проуче могућности повећања производње ове културе на индивидуалним домаћинствима у овој географско-еколошки и стратегијски јединственој и веома значајној области наше земље, гајењем једне тако квалитетне високородне сорте, уз примјену оптималне агротехнике.

Ови огледи постављени су на по 3 индивидуална домаћинства у наведеним општинама, сваки на по 4 000 m² Сорта Union одабрана је за ова испитивања из неколико разлога. Прије свега она је дала добре резултате у нашим ранијим испитивањима 1961-1965. (5). Поред тога, она већ низ година служи као стандард у мрежи сортих упоредних огледа јарог јечма Комисије за признавање сората пољопривредног биља Југословенског пољопривредно-шумарског центра у Београду. Она је, уз то, и у нашим трогодишњим испитивањима у микроогледима у Пљевљима — 1978, 1979. и 1980. показала такође релативно високу родност. У ранг-листи приноса зрна заузима тих година видно мјесто. Уза све то, значајан разлог за њен избор била је и већа могућност набавке сјемена ове сорте за огледе него других одговарајућих сората.

При постављању огледа произвођачи су били обавезни да на истој огледној парцели, поред испитиване сорте и примјене оп-

Tab. 9.- Proizvodnodemonstracioni ogledi. Sorta Union

V l a s n i k	Selo m.n.v.	D a t u m		Vis. bilj. cm	Duž. Klasa cm	Prinos mc/ha	T e ž i n a				
		Sjetva nicanje	klasanje zrenje žetva				Hektol.	1000 zrna gr			
Vučetić R. Baić M.	800	24.4.	27.4.	10.7.	24.8.	1.9.	81,0	8,8	28,26	64,80	50,21
	820	24.4.	30.4.	8.7.	20.8.	25.8.	70,0	7,8	27,60	57,20	43,00
Petrović B.	1300	17.4.	26.4.	8.7.	15.8.	21.8.	87,3	7,5	15,60	64,00	40,50
	1500	21.5.	27.5.	15.7.	19.9.	28.9.	85,0	6,8	40,00	64,80	42,00
Kasalica Br.	1500	21.5.	27.5.	15.7.	19.9.	28.9.	80,0	5,5	30,00	63,20	45,00
	1500	16.5.	21.5.	18.7.	15.9.	27.9.	88,5	8,9	38,00	60,00	40,00
Kovačević D. Obradović Lj.	1500	20.5.	27.5.	25.7.	20.9.	25.9.	80,0	7,6	22,32	58,00	34,00
	1600	20.5.	27.5.	25.7.	20.9.	25.9.	98,0	9,3	32,50	64,00	49,00
Vučetić R. Baić M.	800	20.3.	1.4.	23.6.	20.7.	25.7.	80,0	7,8	20,60	60,80	44,00
	820	17.4.	27.4.	2.7.	8.8.	14.8.	78,2	8,7	34,84	59,20	40,00
Petrović B. Kasalica Br.	1300	15.5.	18.5.	20.7.	1.9.	10.9.	95,3	9,4	28,98	56,00	47,00
	1500	15.5.	1.6.	6.8.	10.9.	18.9.	91,7	6,9	30,70	65,20	40,40
Kovačević D. Obradović Lj.	1500	10.6.	17.6.	27.7.	1.10.	10.10.	74,2	7,8	30,40	58,90	37,40
	1600	4.6.	12.6.	10.8.	10.9.	20.9.	59,7	8,1	28,57	61,10	37,55
1980.	800	20.3.	1.4.	23.6.	20.7.	25.7.	94,3	9,2	32,25	66,80	47,40
	820	17.4.	27.4.	2.7.	8.8.	14.8.	76,8	7,5	33,00	64,80	47,70
1500	15.5.	1.6.	6.8.	10.9.	10.9.	18.9.	72,3	6,6	24,76	60,80	44,40
	15.5.	1.6.	6.8.	10.9.	10.9.	18.9.	94,2	9,6	38,80	66,00	57,60
1500	10.6.	17.6.	27.7.	1.10.	10.10.	10.10.	84,5	8,7	33,33	65,10	48,10
1600	4.6.	12.6.	10.8.	10.9.	20.9.	20.9.					

тималне агротехнике, посију и гаје и по једну или двије домаће одлике или старе сорте, уз примјену ниске уобичајене агротехнике. Тим се жељело да се непосредно упореде приноси и њихов квалитет испитиване сорте и домаће одлике добијене са исте њиве у приближно једнаким условима производње.

При постављању ових огледа имао се у виду и пропагандни карактер оваквих огледа и њихових резултата међу околним произвођачима и пролазницима. Стога се настојало да се огледне њиве одаберу ближе насељима и главним путевима на 800-1 600 м н. в., како би усјеви током вегетације привлачили пажњу и дјеловали постицајно.

У одабирању огледних њива учествовали су сарадници Пољопривредног института у Титограду и Савјетодавне пољопривредне службе дотичне општине. Након тога испитивани су структура и особине земљишта одабраних њива, у Педолошкој лабораторији, ради правилне обраде и ђубрења.

Произвођачима су у личним контактима и преко Савјетодавне службе општина давани на вријеме потребни савјети и упутства о обради и припреми огледних њива, примјени оптималне агротехнике, постављању огледа, заштити усјева и о свим другим мјерама од обраде земљишта и сјетве до жетве, вршидбе и чувања сјемена за наредну сјетву. Сјетви огледа, жетви и вршидби присуствовали су сарадници Пољопривредног института у Титограду.

Произвођачи одабраних домаћинстава поступили су у свему према датим савјетима и упутствима. Огледи су постављени правилно и на вријеме а усјеви су добро чувани у току вегетације. Примјена оптималне агротехнике и повољне временске прилике у току вегетације утицале су да се генетска својства испитиване сорте испоље у довољној мјери. Стога су добијени резултати, прије свега приноси, у обје године испитивања веома добри. Они охрабрују како произвођаче, тако и стручне службе. Сјеме за сјетву 1980. потиче од жетве претходне, 1979. године. Таб. 9 даје неке основне податке о овим огледима — име произвођача, село, општину и надморску висину, затим вријеме сјетве, ницања, клањања, зрења и жетве и, на крају, висину биљака, дужину класова, приносе, хиктолитарску тежину и тежину 1 000 зрна. Горња цифра у рубрикама, по домаћинствима односи се на испитивану сорту, а доња на контролну домаћу одлику или стару сорту.

Као што показује таб. 9, испитивана сорта показала се веома добра у свим огледима цијелог подручја. Развијала се у току вегетације сасвим нормално. Имала је готово оптималан склоп биљака. Довољно је раностасна и за овако високе рејоне производње, а уз то је и довољно отпорна према полијегању, што је особито значајно. Отпорна је и према нападу биљних болести и

штеточина. Стабљике су јој довољно чврсте. Висина им варира у зависности од године испитивања, положаја и особина земљишта огледних њива. Износи 1979. од 65,0 до 98 cm, а 1980. од 69,7 до 94,3 cm, а дужина класова, 1979. од 6,8 до 9,3 cm и 1980. од 6,9 до 9,6 cm. Сви су класићи у класу оплођени, осим 1-2 при основи. Биљке су им интензивно зелене боје. Неколика су огледа била дјелимично закоровљена. Обје године испитивања родила је веома добро за овдашње прилике производње. Приноси се крећу 1979. од 2 760 до 4 000 kg/ha а 1980. од 2 857 до 3 880 kg/ha. Веома су доброг квалитета. У неким огледима приноси испитиване сорте већи су читаву трећину од приноса контролне одлике. Садржај сирових протеина у зрну просјечног узорка жетве 1989. огледа из Језера износи испитиване сорте 12,60%, контролне 12,80%, а у огледима из Пљеваља, испитиване сорте 10,09% а контролне 11,65%. Хектолитарска тежина и тежина 1 000 зрна готово су редовно у испитиване сорте веће него контролне.

Сви су произвођачи обје године испитивања веома задовољни родом и квалитетом испитиване сорте, а посебно њеном отпорношћу према полијегању, биљним болестима и штеточинама. Сматрају је знатно роднијом и квалитетнијом од до сада гајених сората и одлика. Стога желе да је гаје и убудуће.

Огледи су привлачили велику пажњу сусједа, од којих се знатан број интересује за сјеме сорте и жели да је гаји. Досадашњи резултати и интересовање произвођача за њено сјеме свједоче да овакви огледи у центру производње јарога јечма у Црној Гори дјелују примјерно и веома позитивно на унапређивање ове и надаље водеће културне биљке на пространом брдско-планинском подручју Црне Горе и Југославије.

На основу досадашњих резултата у овим а уједно и у нашим ранијим огледима, сматрамо да се и сорта Union може препоручити произвођачима у рејону Дурмитора и Пљеваља за гајење у широкој производњи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Агановић З. и сар.: Досадашњи резултати испитивања основних фактора и квалитета пиварског јечма са гледишта рационалних облика за рјешавање овог проблема. Први симпозијум индустрије пива Југославије, Београд, 1963.
2. Бешић З.: Геологија сјеверозападне Црне Горе, Цетиње, 1953.
3. Цвијић Ј.: Геоморфологија, Београд, 1926.
4. Квакан П.: Производња пиварског јечма, Београд, 1932.
5. Павићевић Љ.: Сортна испитивања јечма у Црној Гори, Архив за пољопривредне науке бр. 70, Београд, 1967.
6. Павићевић Љ.: Производња и неки агротехнички огледи јарог јечма у Црној Гори, Пољопривреда и шумарство бр. 1, Титоград, 1966.

7. Павићевић Н.: Педолошки састав тла Црне Горе, Енциклопедија Југославије, Загреб, 1956.
8. Семиз М.: Проблематика производње пиварског јечма, Пољопривредни преглед бр. 304, Сарајево, 1962.
9. Спасојевић В.: Јаро-озими пивски јечам, Архив за пољопривредне науке бр. 36, Београд, 1939.
10. Тавчар А.: Биометрика у пољопривреди, Загреб, 1949.
11. Вујевић П.: Поднебље Црне Горе, Зборник радова географског друштва Црне Горе, Цетиње, 1959.
12. Вујевић П.: Клима Црне Горе, Енциклопедија Југославије, Загреб, 1956.

LES ESSAIS DES CULTIVARS DE L'ORGE DANS LA RÉGION MONTAGNEUSE DE MONTÉNÉGRO, DE 1975 À 1980

par

Dr Ljubo Pavićević
Institut d'agriculture — Titograd

Résumé

Ce travail présente une revue des résultats des essais comparatifs et démonstratifs, menés dans la région montagneuse de Monténégro de 1975 à 1980 avec quelques nouveaux cultivars de l'orge.

Parmi les cultivars examinés, ils se distinguent aussi bien par leur productivité que par la qualité, les cultivars suivants: Bella, Belfor, Osk 5.9-76, Kg-206/5 et Union.